

SERMO CCXLI¹.*In diebus Paschalibus, XII.*

De resurrectione corporum, contra Gentiles.

I. PROPRIA fides est Christianorum, resurrectio mortuorum. Hanc in se ipso, id est, resurrectionem mortuorum, caput nostrum Christus ostendit, et exemplum fidei nobis præstitit; ut hoc sperent membra in se, quod præcessit in capite. Hesterno die vobis insinuavimus, sapientes gentium, quos philosophos dicunt, ipsos qui in eis excellentissimi fuerunt, scrutatos fuisse naturam, et de operibus artificem cognovisse. Prophetas non audierunt, legem Dei non acceperunt: sed eis Deus quodam modo silens ipsius mundi operibus loquebatur, et eos ad quærendum artificem rerum, mundi species invitabat: nec potuerunt in animum inducere, coelum et terram sine auctore constare. De his beatus Paulus apostolus ita loquitur: « Revelatur, inquit, ira Dei de cœlo super omnem impietatem². » Quid est, « Super omnem impietatem? » Non solum super Judæos, qui Dei legem acceperunt, et legis datorem offenderunt; verumetiam super omnem impietatem gentium revelatur ira Dei de cœlo. Et ne quisquam diceret: Quare cum ipsi legem non acceperint? secutus adjunxit: « Et injustitiam eorum, qui veritatem in iniquitate detinent. » Jam tu responde: Quam

¹ Alias de Tempore 143. — ² Rom. 1, 18.

veritatem? Non enim acceperunt legem, non enim audierunt Prophetam. Audi quam veritatem: « Quoniam quod » notum est, inquit, Dei manifestum est in illis. » Unde manifestum? Adhuc audi: « Deus enim illis manifestavit. » Si adhuc quæris: Quomodo manifestavit, quibus legem non dedit? Audi quomodo: « Invisibilia enim ejus a constitutione mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta » conspiciuntur. Invisibilia enim ejus, » hoc est, invisibilia Dei: « A constitutione mundi, » id est, ex quo constituit mundum: « Per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, » illa per hæc intellecta conspiciuntur. « Sempiterna quoque, » verba Apostoli dico, ipsa attexo: « Sempiterna quoque virtus ejus et Divinitas, » subaudis, intellecta conspiciuntur. « Ut sint inexcusabiles. » Quare inexcusabiles? « Quia cognoscentes Deum, non sicut Deum » glorificaverunt, aut gratias egerunt¹. » Non dixit, nescientes Deum: sed, « cognoscentes. »

II. Unde cognoscentes? Ex his quæ fecit. Interroga pulchritudinem terræ, interroga pulchritudinem maris, interroga pulchritudinem dilatati et diffusi aëris, interroga pulchritudinem cœli, interroga ordinem siderum, interroga solem fulgore suo diem clarificantem, interroga lunam splendore subsequentis noctis tenebras temperantem, interroga animalia quæ moventur in aquis, quæ morantur in terris, quæ volitant in aëre; latentes animas, perspicua corpora; visibilia regenda, invisibiles regentes: interroga ista. Respondent tibi omnia: Ecce vide, pulchra sumus. Pulchritudo eorum, confessio eorum. Ista pulchra mutabilia quis fecit, nisi incommutabilis pulcher? In ipso denique homine, ut possent intelligere et cognoscere Deum universi mundi creatorem; in ipso, inquam, homine interrogaverunt hæc duo, corpus et ani-

¹ Rom. 1, 19-21.

mam. Hoc interrogabant quod et ipsi gestabant : videbant corpus , animam non videbant. Sed corpus nisi de animo non videbant. Videbant enim per oculum , sed intus erat qui per fenestras aspiciebat. Denique discedente habitatore , jacet domus : discedente qui regebat , cadit quod regebatur : et quoniam cadit , cadaver vocatur. Nonne ibi oculi integri ? Etsi pateant , nihil vident. Aures adsunt ; sed migravit auditor : linguæ organum manet ; sed abscessit musicus , qui movebat. Interrogaverunt ergo ista duo , corpus quod videtur , animam quæ non videtur : et invenerunt melius esse illud quod non videtur , quam illud quod videtur ; meliorem animam latentem , deteriores carnem apparentem. Viderunt ista , intuiti sunt , discussertunt utrumque , et invenerunt utrumque mutabile in ipso homine. Mutabile corpus per ætates , per corruptiones , per alimenta , per refectiones , per defectiones , per vitam , per mortem. Transierunt ad animam , quam utique comprehenderant meliorem , et etiam invisibilem mirabantur : invenerunt et ipsam mutabilem ; modo velle , modo nolle ; modo scire , modo nescire ; modo meminisse , modo oblivisci ; modo timere , modo audere ; modo ire in sapientiam , modo in stultitiam deficere. Viderunt et ipsam mutabilem , transierunt et ipsam : quæsierunt enim aliquid immutabile.

III. Sic ergo pervenerunt ad cognoscendum Deum qui fecit , per ista quæ fecit. « Sed non sicut Deum honorificaverunt , aut gratias egerunt , ipse dicit Apostolus , » sed evanuerunt in cogitationibus suis , et obscuratum est insipiens cor eorum. Dicentes se esse sapientes , stulti facti sunt. » Sibi arrogando quod acceperant , perdidit quod tenebant. Dicentes se quasi magnos esse , stulti facti sunt. Et quo pervenerunt ? « Et immutaverunt , inquit , gloriam incorruptibilis Dei , in similitudinem ima-

» ginis corruptibilis hominis. » Idola dicit. Et parum erat facere idolum ad speciem hominis , et ad sui operis similitudinem addicere artificem : parum fuit hoc. Sed insuper quid ? « Et volucrum et quadrupedum et serpentium. » Omnia quippe ista muta animalia et irrationabilia , illi quasi magni sapientes , deos sibi fecerunt. Reprehendebam , quando adorabas imaginem hominis : quid tibi faciam , quando adoras imaginem canis , imaginem colubri , imaginem crocodili ? Pervenerunt usque ad ista. Quantum quærentes in superna eveci sunt , tantum cadentes in profunda demersi sunt. Altius enim mergitur , quod de alto cadit.

IV. Hi ergo , sicut hesterno die vos commonui , quæsierunt quid postea , id est , quid post hanc vitam. Quæsierunt sicut homines : sed quando invenirent , cum homines essent ? Doctrinam Dei non habuerunt , Prophetas non audierunt : non potuerunt invenire , suspicati sunt. Retuli vobis heri suspensiones illorum. Exeunt animæ malæ , inquiunt ; et quia immundæ sunt , continuo in alia corpora revolvuntur : exeunt animæ sapientium atque justorum ; et quia bene vixerunt , volant ad cælum. Age belle , belle illis invenisti locum : volantes ad cælum perveniunt. Et quid ibi ? Ibi erunt , inquiunt , et requiescent cum diis : sedes eorum erunt stellæ. Non malum habitaculum illis invenisti : vel ibi illas dimittite , nolite illas dejicere. Sed , inquiunt , post longa tempora , facta penitus oblivione veterum miseriarum , incipiunt velle reverti in corpora ; et delectabit eas venire , et rursus veniunt ad ista patianda , ad ista toleranda , ad obliviscendum Deum , ad blasphemandum Deum , ad sequendas corporis voluptates , ad pugnas contra libidines. Veniunt ad istas miserias , unde , et quo ? Dic mihi , quare ? Quia obliviscuntur. Si omnia mala obliviscuntur , obliviscantur et delectatio-

nem carnis. Hoc solum malo suo meminerunt, unde ruerunt. Veniunt: quare? Quia delectat eas rursus in corporibus habitare. Unde delectat, nisi per memoriam, quia ibi aliquando habitaverunt? Dele totam memoriam, et forte residuam facies sapientiam: nihil remaneat quod revocet.

V. Exhorruit quidam auctor ipsorum, cui demonstratur, vel qui inducebat apud inferos demonstrantem patrem filio suo. Nostis enim hoc prope omnes; atque utinam pauci nossetis. Sed pauci nostis in libris, multi in theatris, quia Æneas descendit ad inferos, et ostendit illi pater suus animas Romanorum magnorum venturas in corpora: expavit ipse Æneas, et ait:

O pater, anne aliquas ad cœlum hinc ire putandum est
Sublimes animas, iterumque ad tarda reverti
Corpora?

Credendum-ne est, inquit, quod eant ad cœlum, et iterum redeant? Quæ lucis miseris tam dira cupido? Melius filius intelligebat, quam pater exponebat. Reprehendit cupiditatem animarum rursus in corpora redire volentium. Dixit diram cupiditatem, dixit eas miseræ, nec erubuit eas. Ad hoc philosophi perduxistis, ut purgentur animæ, perveniant ad summam munditiam, et per ipsam munditiam obliviscantur omnia, et per obliviones miseriarum redeant ad miserias corporum. Dicite, obsecro: Nonne hæc etiam si vera essent, melius nescirentur? Etiam si vera essent, inquam, quæ sine dubio falsa, quia fœda sunt; nonne melius nescirentur? An forte dicturus es mihi: Non eris sapiens, si ista nescieris? Ut quid illa sciam? possum-ne esse modo melior, quam tunc ero in cœlo? Si in cœlo, quando ero melior et perfectior, obliviscar omnia quæ hic didici, et hæc ibi melior nesciturus

¹ Virg. Æneid. vi, vers. 719 et 720.

sum; sine me modo illa nescire. In cœlo habitantem dicis omnia obliviscentem: sine in terra esse horum omnium nescientem. Deinde rogo te: Sciunt se istæ animæ in cœlo, passuras esse rursus hujus vitæ miserias, an nesciunt? Elige quod volueris. Si sciunt se passuras esse tantas miserias, quomodo sunt beatæ, miserias suas futuras cogitantes? quomodo sunt beatæ, ubi sunt sine securitate? Sed video quid eligas; dicturus es: Nesciunt. Laudas ergo ibi hanc ignorantiam, quam me nunc habere non sinis, docendo me in terra, quod me nesciturum dicis in cœlo. Nesciunt, inquis. Si nesciunt, et non se putant esse passuras, errando sunt beatæ. Quod enim passuræ sunt, putant se non passuras: quod falsum putare, quid est aliud quam errare? Erunt ergo errore felices; erunt beatæ, non æternitate, sed falsitate. Liberet nos veritas, ut vere beati esse possimus: quoniam non vacat sermo Redemptoris nostri: « Si vos Filius liberaverit, tunc vere liberi eritis. » Ipse enim dixit: « Si manseritis in verbo meo, vere Discipuli mei estis, et cognoscetis veritatem, et veritas liberabit vos¹. »

VI. Deinde audite aliud pejus, aliud dolendum vel potius irridendum. Hic sapiens, hic philosophe, hoc est, in terra, (verbi gratia, Pythagoras, Plato, Porphyrius, et nescio quis alius ipsorum,) quare philosopharis? Propter vitam, inquit, beatam. Quando habebis istam vitam beatam? Cum hoc corpus, inquit, reliquero in terra. Modo ergo misera vita geritur, sed spes est beatæ vitæ: ibi beata vita geritur, sed spes est miseræ vitæ. Ergo spes nostræ infelicitatis est felix, et felicitatis infelix. Abjiciamus hæc, et vel rideamus quia falsa sunt, vel doleamus quia magna existimantur. Sunt enim ista, fratres mei, magna magnorum deliramenta doctorum. Quanto melius

¹ Joan. viii, 31 et 36.

tenemus magna magnorum sacramenta sanctorum? Amore corporum dicunt redire animas purgatas, mundatas, sapientes, purgatas animas amore corporum redire ad corpora. Ergo anima purgata sic amat? Nonne amor iste magnæ sunt sordes?

VII. Sed corpus est omne fugiendum. Magnus eorum philosophus posterius Porphyrius¹, fidei christianæ acerrimus inimicus, qui jam christianis temporibus fuit; sed tamen ab ipsis deliramentis erubescendo, a Christianis ex aliqua parte correptus, dixit, scripsit. Corpus est omne fugiendum. Omne dixit, quasi omne corpus vinculum ærumnosum sit animæ. Et prorsus si corpus qualecumque est fugiendum, non est ut laudes ei corpus, et dicas, quomodo Deo docente fides nostra laudat corpus: quia et corpus quod modo habemus, quamvis habeamus hinc poenam de peccato, et corpus quod corrumpitur, aggravet animam²: tamen habet corpus istud speciem suam, dispositionem membrorum, distinctionem sensuum, erectam staturam, et cætera quæ bene considerantes stupent. Verumtamen illud omnino incorruptibile, omnino immortale, omnino ad movendum agile et facile erit. Sed ait Porphyrius: Sine causa mihi laudas corpus: qualecumque sit corpus; si vult esse beata anima, corpus est omne fugiendum. Hoc dicunt philosophi: sed errant, sed delirant. Cito probo: nolo diutius disputare; quia illa quæ prædicata est debet habere subditum. Duo enim sunt invicem sibi connexa, prædicata et subdita. Superat omnia Deus: huic cuncta sunt subdita. Et anima si habet aliquem honorem apud Deum, debet habere aliquid subditum. Sed nolo hinc diutius disputare, libros vestros lego: mundum istum animal dicitis, id est, cælum, terram, maria, omnia quæ sunt ingentia corpora, immensa us-

¹ Vid. lib. de Civit Dei lib. xxii, cap. 26. — ² Sap. ix, 15.

quequaque elementa; totum hoc, universumque corpus, quod ex his elementis omnibus constat, dicitis esse animal magnum, id est, habere animam suam, sed sensus corporis non habere; quia extrinsecus nihil est quod sentire possit: habere tamen intellectum, hæere Deo: et ipsam animam mundi vocari Jovem, vel vocari Hecatem, id est, quasi animam universalem mundum regentem, et unum quoddam animal facientem. Eundemque mundum æternum esse dicitis, semper futurum, finem non habiturum. Si ergo æternus est mundus, et sine fine manet mundus, et animal est mundus; anima ista semper tenetur in mundo: certe corpus est omne fugiendum? Quid est quod dicebas: Corpus est omne fugiendum? Ego dico beatas animas incorruptibilia corpora semper habituras. Tu qui dicitis: Corpus est omne fugiendum, occide mundum. Tu dicitis ut fugiam de carne mea: fugiat Jupiter tuus de cælo et terra.

VIII. Quid quod invenimus eundem Platonem, magistrum istorum omnium, in libro quodam suo quem scripsit de Constitutione mundi, inducere Deum fabricatorem deorum, facientem scilicet deos cœlestes, stellas omnes, solem et lunam? Dicit ergo Deum opificem deorum cœlestium: dicit ipsas stellas habere animas intellectuales, quæ intelligunt Deum, et corpora visibilia quæ cernuntur. Dico, ut intelligatis: Sol iste quem videtis, non videretur, nisi corpus esset: hoc verum est. Stella ulla vel luna non videretur, nisi corpus esset: verum dicit. Ideo dicit et Apostolus: « Et corpora cœlestia, et » corpora terrestria. » Et sequitur: « Alia gloria cœlestium, alia et terrestrium. » Et rursus dicens de gloria cœlestium corporum Apostolus adjunxit, et ait: « Alia » gloria solis, alia gloria lunæ, alia gloria stellarum. » Stella enim ab stella differt in gloria: sic et resurrec-

» tio mortuorum¹. » Videtis, quia promissa est sanctorum corporibus claritas, et diversa species claritatis, quia diversa sunt merita charitatis. Sed illi quid dicunt? Stellæ istæ quas videtis, corpora quidem sunt, sed habent suas animas intellectuales, et sunt dii. Interim de corporibus, quia corpora sunt, verum dicunt: sed utrum habeant animas suas, ut quid discussio? Modo veniamus ad rem. Inducitur Deus a Platone ipso alloqui deos, quos fecit de corporali et de incorporali substantia, atque inter cætera dicere illis: « Quoniam estis orti, immortales esse et indissolubiles non potestis. » Jam ad istam vocem illi intremiscere poterant. Quare? Quia immortales esse cupiebant, et mori volebant. Ergo ut eis auferret timorem, secutus adjunxit atque ait: « Non tamen dissolvemini, neque vos ulla mortis fata periment, nec erunt valentiora quam consilium meum, quod majus est vinculum ad perpetuitatem vestram, quam illa quibus colligati estis. » Ecce Deus dat securitatem diis a se factis: securitatem illis dat immortalitatis: securitatem illis dat, quod non relinquunt globos corporum suorum. Certe corpus est omne fugiendum? Quantum existimo, responsum est illis, sicut intelligere potestis: sicut et nos loqui possumus, quantum hora sermonis permittit, quantum vestra capacitas sinit, responsum est eis. Jamvero quid et ipsi dicant de resurrectione corporum quasi acute, ut non eis, sicut arbitrantur, etiam nos respondere possimus, multum est ut hodie vobis dicam. Sed quia semel promisi vobis, per istos dies istam de resurrectione carnis quæstionem esse versandam, ad ea quæ restant, adjuvante Domino, et aures et corda in crastinum præparate.

¹ 1 Cor. xv, 39-42.

SERMO CCXLII¹.*In diebus Paschalibus, XIII.*

De resurrectione corporum, contra Gentiles.

I. DIEBUS his sanctis resurrectioni Domini dedicatis, quantum donante ipso possumus, de carnis resurrectione tractemus. Hæc enim fides est nostra, hoc donum in Domini nostri Jesu Christi nobis carne promissum est, et in ipso præcessit exemplum. Voluit enim nobis quod promisit in fine, non solum prænuntiare, sed etiam demonstrare. Illi quidem qui tunc fuerunt cum illo, viderunt; et cum expavescerent, et spiritum se videre crederent, soliditatem corporis tenuerunt. Locutus est enim non solum verbis ad aures eorum, sed etiam specie ad oculos eorum: parumque erat se præbere cernendum, nisi etiam offerret pertractandum atque palpandum. Ait enim: « Quid turbati estis, et cogitationes ascendunt in cor vestrum? » Putaverunt enim se spiritum videre. « Quid turbati estis, » inquit, et cogitationes ascendunt in cor vestrum? Videte manus meas et pedes meos: palpate, et videte, quia spiritus ossa et carnem non habet, sicut me videtis habere? » Contra istam evidentiam disputant homines. Quid enim aliud facerent homines, qui ea que sunt hominum sapiunt, quam disputarent de Deo contra Deum? Ille enim Deus est, illi homines sunt. « Sed Deus

¹ Alias de Tempore 147. — ² Luc xiv, 38, 39.